

Селюкова Т.В.

старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах

Національний університет цивільного захисту України, м.Харків

**ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ У КУРСАНТІВ ТА СТУДЕНТІВ
НУЦЗУ З РІЗНИМ РІВНЕМ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

Вступ. Умови, в яких протікає життєдіяльність сучасної людини, по праву називають екстремальними і стимулюючими розвиток стресу. Це призводить до загального зниження почуття безпеки й захищеності особистості. Життєстійкість – це важливий фактор профілактики ризику порушення працездатності й розвитку соматичних і психічних захворювань в умовах стресу: вона як би створює «імунітет» до важких переживань і одночасно сприяє оптимальному переживанню ситуацій невизначеності й тривоги. Істотно також те, що життєстійкість впливає не тільки на оцінку ситуації, але й на активність людини в подоланні цієї ситуації.

Дослідження Д. Кошаба і С. Мадді продемонстрували, що життєстійкість – особистісна характеристика, яка є загальною мірою психічного здоров'я людини і відображає три життєві установки: залученість, впевненість в можливості контролю над життєвими подіями, а також готовність до ризику. Залученість визначається як «переконаність в тому, що залученість в події дає максимальний шанс знайти щось достойне і цікаве для особистості». Людина з розвиненим компонентом залученості отримує задоволення від власної діяльності, в процесі якої він відчуває свою значимість, цінність [4].

В психології в даний період існує досить велика кількість поглядів на феномен життєстійкості, що відображають сутнісні риси цього явища в термінах. Б.Г. Ананьєв визначає життєстійкість, як вихідний компонент загальної працездатності людини, що впливає на активність інтелекту, рівень вольового зусилля, емоційну витривалість, стійкість, на реалізацію далеких цілей [1]. І.М. Іллінський визначає життєстійкість як прагнення людини

вижити, стати індивідуальністю, сформувати смисложиттєві установки, самоствердитися, реалізувати свої задатки і здібності, перетворюючи при цьому середовище проживання, роблячи її більш сприятливою для життя [3].

Толерантність до невизначеності є властивістю особистості, яка дозволяє їй витримувати кризові прояви, пов'язані з невизначеністю смислових підвалин власного буття, що виникають під час переходу до нової ідентичності. Інтолерантна до невизначеності особистість схильна сприймати незвичні та складні ситуації швидше як загрозливі, аніж такі, що дають нові можливості, збільшують її досвід, допомагають особистісному зростанню[5].

Мета дослідження: вивчити особливості життєстійкості курсантів та студентів НУЦЗУ з різним рівнем толерантності до невизначеності.

Результати дослідження. В дослідженні брала участь загальна вибірка випробуваних, яка складала 70 респондентів. Це студенти та курсанти Національного університету цивільного захисту України.

За допомогою методика «Шкала толерантності до невизначеності Баднера» за адаптацією Т. В. Корнилової ми розподілили вибірку респондентів на групи за критерієм толерантності та інтолерантності до невизначеності і сформували дві досліджувані групи: група №1 – толерантні до невизначеності, група №2 – інтолерантні до невизначеності.

Для дослідження життєстійкості в досліджуваних групах була проведена методика: «Тест життєстійкості» за адаптацією Д.А. Леонтьєва, яка виявляє міру здібності особистості витримувати стресову ситуацію, зберігаючи внутрішню збалансованість і не знижуючи успішність діяльності.

За показниками «залучення», статистично достовірних відмінностей між групами не виявлено. Можливо тому, що цей компонент характеризується переконаністю у тому, що залученість в події дає максимальний шанс знайти щось достойне і цікаве для особистості, усі респонденти отримують задоволення від власної діяльності, в процесі якої відчують свою значимість.

Показник за шкалою «контроль» значно вищий в групі толерантних до невизначеності, визначаються достовірні відмінності ($p \leq 0,05$). Це значить, що особи толерантні до невизначеності (гр. №1) переконані у тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того, що відбувається, нехай навіть цей вплив не абсолютний і успіх не гарантований. Протилежність цьому – відчуття власної безпорадності характерне респондентам інтолерантним до невизначеності (гр. №2).

Компонент «прийняття ризику» найбільш виражений також в групі толерантних до невизначеності ($p \leq 0,01$). На нашу думку це пов'язано з тим, що випробувані толерантні до невизначеності характеризуються усвідомленням і прийняттям складностей, неоднозначності і непередбачуваності навколишнього світу, вони розглядають життя як спосіб набуття досвіду, готові діяти за відсутності надійних гарантій успіху. Інтollerантні студенти та курсанти (гр. №2) намагаються внести у своє життя і навколишнє середовище максимальну ясність і однозначність.

Майбутні працівників ДСНС з підвищеним рівнем толерантності до невизначеності схильні до прийняття надзвичайних подій, ризиковані ситуації не є для них стресогенними і необов'язково призводять до небезпечних результатів вирішення проблемних ситуацій в професійній діяльності [5].

Таким чином, особи з високим рівнем толерантності до невизначеності більш схильні боротися за свій успіх, вони переконані у тому, що боротьба дозволяє вплинути на результат того що відбувається. Володіють вмінням знаходити виходи з складних ситуацій, звертатися до нових джерел для вирішення проблем, перебудовуватися в нових ситуаціях. А курсанти та студенти інтолерантні до невизначеності, не мають схильності до підприємливості, тяги до нового та невідомого, намагаються внести у своє життя і навколишнє середовище максимальну ясність і однозначність, мають відчуття власної безпорадності при зіткненні з труднощами

Щодо особистісної саморегуляції, у непередбачуваних обставинах, майбутні працівники ДСНС з високим рівнем толерантності до невизначеності, легко перебудовують плани і програми виконавчих дій та поведінки, здатні швидко оцінити змінення значущих умов і перебудувати та вносити корективи в програму [5].

Перспективи подальших досліджень. Рівень резистентності до ситуацій невизначеності має безпосередній зв'язок із стилями саморегуляції поведінки [2]. Залишаються відкритими питанням вивчення особливостей життєстійкості та долаючої поведінки у осіб з різним рівнем толерантності до невизначеності», це ненаголошує подальшу необхідність більш детального вивчення цих понять, та їх взаємозв'язку, що обумовлено специфікою військово-управлінської діяльності в надзвичайних умовах.

Список літератури

1. Ананьев Б. Г. Психология и проблемы человекознания: Избранные психологические труды / Б.Г.Ананьев. – М.: Изд-во "Институт практической психологии", Воронеж: НПО МОДЭК, 1996. – 384 с. С.157-159
2. Веремейчик В.А., Селюкова Т.В. Особливості саморегуляції у курсантів НУЦЗУ з різним рівнем резистентності до ситуацій невизначеності / В.А.Веремейчик, Т.В.Селюкова // Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Збірник тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. – Харків, 2017. – С.157-159.
3. Ильинский И. М. О воспитании жизнеспособных поколений российской молодежи / И. М. Ильинский // Государство и дети: реальность России. – М.: Российское педагогическое агентство, 1995. – 234 с.
4. Кошаб Д. Предпосылки жизнестойкости / Д. Кошаб, С. Мадди // Журнал практической психологии. – М., 1999.– № 2. – С. 106-117.
5. Ламаш І.В., Селюкова Т.В. Психологічні особливості працівників ДСНСУ з різним рівнем толерантності до невизначеності / Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип.13. – Харків: НУЦЗУ, 2013. – С.154-168.